

paa, at vi kunne faae en ligesaa sørgelig Tilstand ude paa Landet, som der som oftest viser sig i Kjøbstæderne. Det er nemlig rundt omkring paa Herregaardene, hvor disse Kolonier begynde at rejse sig. Jeg har tilladt mig baade i Arbejderkommissionen og andre Steder at udtale mig derom, og jeg taler uden mindste Personlighed imod Nogen; men jeg kan virkelig ikke se Andet, end at det vil blive Slaveskolonier. Vi se jo, i hvilket Stadium vore Arbejderforhold indtræde ude paa Landet, omkring paa Herregaardene, hvor det viser sig, at Herremændene slet ikke holde Tjenestefolk, men i Stedet derfor bygge en Koloni af Huse, hvor de faae en Flok Arbejderbefolkning ind, som saa faar en stor Flok Børn, og Børn pleier jo at være Fattigmands Rigdom, det er et gammelt Ord. Det forekommer mig, at vore Arbejderforhold derved træde ind i et Stadium, der ikke er saa meget heldigt. Ser se vi et Exempel paa, hvorledes den ene Mand, der er i Besiddelse af Kapital, ved Hjælp af den kan (Afbrudelse af Sagen), ja, jeg vil ikke bruge det ærede Medlems eget Udtryk fra tidligere Tid her i Salen; men jeg vil dog minde ham derom, og det var, da han betvivlede, at disse Folk havde Samvittighed; vi huske nok den Gang, han talte om, at han betvivlede, at de havde Samvittighed. Jeg er overbevist om, at mange af de Udtalelser, der fremkom her i Salen, f. Ex. den Gang, vi behandlede Valgbrevene, ikke vilde være komne frem, dersom Forholdene ude paa Landet vare faaledes, som de f. Ex. vare, førend disse Kolonier begyndte at opstaa. Jeg siger, at det er for mig et Bevis for, at vi gaa i den Retning, at Kapitalen sluger Arbejderne. Hvis det ærede Medlem ønsker flere Beviser, kunde de maaske staa til hans Naadighed; men det er et Bevis, der ligger saa nær for os, vi ere jo begge fra Landet. Jeg tænker, at det ærede Medlem har gjort Erfaringer paa det Omraade, maaske personlige Erfaringer. Dersom disse Folk vilde have Lov til i Henshold til den frie Konkurrence at bygge disse smaa Huse, disse Kolonier, saa kunne vi ikke forbyde dem det; men saa skulle de Herrer sandelig ogsaa vide, at de staa i et vist Forhold til disse Folk og disse Folks Børn. Spærken Kommunerne eller Staten kunne være tjente med, at der rejser sig saadanne Kolonier, maaske paa Grund af, at Herremændene ikke kunne holde Tjenestefolk; de ere mere løse paa Binden, og skjøndt der kan være hederlige Undtagelser, har jeg dog fra Sylland erfaret, at det som oftest er Tilfældet, at de Herremænd, som ikke kunne holde Folk, have faaet saadanne Kolonier byggede, og derved have fyldt Kommunerne med en hel Mængde Børn, som ligge Skolevæsenet og Fattigvæsenet til Byrde. Ad den Vej kunne de faae et staaende Bevis for, at Kapitalen til Sidst helt sluger Arbejderne; det viser sig tydeligt, at disse Folk som oftest ere fuldstændig uvelstående. Det er kun disse Bemærkninger, jeg har villet tillade mig at

gjøre, og jeg vil sluttelig sige, som jeg sagde i Begyndelsen af mit Foredrag, at jeg antager, at, dersom dette Forslag gaar videre, vilde de ærede Forslagsstillere være villige til at ændre det i Retning af de Udtalelser, jeg er kommen frem med. Naar jeg har sluttet mig til Forslaget, har det særlig været, fordi det gaar i Retning af at hjælpe Smaaafolk til selv at være i Stand til at ernære sig paa deres egen Løb, og til at blive mere selvstændige og tillige til at give Plads for andre Arbejdere. Naar vi komme til at gaa den Vej, Lovforslaget anviser, er jeg paa ingen mulig Maade bange for de Følger, som deraf kunde flyde. Det er af disse Hensyn, at jeg har glædet mig over Lovforslagets Fremkomst, og jeg tvivler ikke om, at de Herrer Forslagsstillere ville kunne gaa ind paa de af mig fremsatte Tanker.

Clausen: Jeg har kun enkelte Bemærkninger at gøre til det foreliggende Lovforslag. Efter den ærede Ministers Modtagelse af det, tør man vel neppe spaa det den allerhelbigste Fremgang; men selv om det er Grænser om Morgen, kan der nok komme Solskin i Løbet af Dagen, og maaske de mørke Skyer, som for Diebliffet stille sig hindrende i Veien for Forslaget, ogsaa vilde spredes under dets fremtidige Bane. — De Betænkeligheder, der ere fremkomne, vilde vistnok let lade sig ændre ved et Par enkelte Ændringsforslag. Naar der er talt om, at i Følge Lovforslagets Redaktion vilde Aaenene ogsaa kunne tilflyde jordløse Husmænd, saa var det jo let at træffe en Ændring deri under Lovforslagets videre Behandling. Naar der dernæst er talt om, at der ved Udlaan af Driftskapital vilde blive Spørgsmaal, om den vilde blive anvendt i det Diemed, hvortil den udlaanes, saa vil det jo heller ikke paa dette Punkt være umuligt at træffe en saadan Ændring, at man kunde sikkre sig, at Kapitalen virkelig blev anvendt til en Forbedring af Driften. Det ærede Medlem for Fredriksborg Amts 2den Valgkreds (Sage) omtalte særlig, at, dersom Staten gik ind paa dette Lovforslag, vilde man skabe en Konkurrence til mange Institutter omkring i Landet, og han nævnte navnlig et Pengeinstitut, der havde gjort saa megen Nytte paa en enkelt Egn. Men at et saadant enkelt Institut gjør og har gjort Nytte paa en enkelt Egn, hjælper ikke hele Landet, og bemeldte Egn er, saa vidt jeg kunde forstaa det ærede Medlem, meget begrændset. Det er netop i de andre Egne, hvor man ikke er saa heldig at have en saadan Institution, at man har Trængsel til at blive hjulpen ved en Lov som denne. Jeg tror, at den Betragtning, at man ikke maatte gaa med til dette Lovforslag, fordi man derved vil skabe en Konkurrence for saadanne Pengeinstitutter, er paa urette Sted. Under de senere Aars Pengeforhold have jo Pengene været noget vanskelige at faae omkring i Pengeinstitutterne og have været meget dyre, og naar der nu